

Nr 28.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om tiden för företagande av rannsaking med häktad; given Stockholms slott den 3 februari 1922.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om tiden för företagande av rannsaking med häktad.

GUSTAF.

A. Åkerman.

Förslag

till

LAG**om tiden för företagande av rannsaking med häktad.**

Med ändring av vad lag och författning innehålla häremot stridande förordnas som följer:

1 §.

Har någon blivit här i riket häktad för brott, för vilket åtal skall äga rum inför allmän underrätt, skall den, som beslutat om häktningen, därom ofördröjligen göra anmälan hos ordföranden i den domstol, som har att företaga rannsakingen med den häktade.

2 §.

Rannsaking med den, som är häktad, skall börjas snarast möjligt, inför rådhusrätt senast å åttonde dagen och inför häradsrätt senast å fjortonde dagen från den dag, anmälan, varom i 1 § sägs, inkommit.

3 §.

Har rannsaking med häktad hänvisats till annan allmän underrätt för fortsatt handläggning, skall ordföranden i den rätt, som meddelat beslut om hänvisning, därom omedelbart underrätta ordföranden i den domstol, till vilken rannsakingen hänvisats, med angivande tillika, när rannsakingshandlingarna komma att översändas.

Fortsatt handläggning av rannsakingen skall därefter utsättas senast till fjortonde dagen efter den dag, då sistnämnda domstols ordförande erhöll meddelande om hänvisningen; dock att vid rådhusrätt handläggningen

i intet fall må utsättas senare än till åttonde dagen från den dag, då rannsakningshandlingarna enligt erhållet meddelande komma att översändas.

4 §.

Kan rannsaking med häktad ej vid ett rättegångstillfälle slutföras, skall fortsatt rannsaking företagas, inför rådhusrätt senast å åttonde dagen och inför häradsrätt senast å fjortonde dagen från förra rannsakingen, där ej särskilt förhållande nödvändiggör längre uppskov.

Har anmälan om häktning eller meddelande om hänvisning av rannsaking inkommit till ordförande i underrätt före denna lags ikraftträdande, skall lagen ej gälla i fråga om tiden för företagande av första rannsakingen.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 9 december 1921.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikesärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Åkerman anför:

»I promulgationslagen till strafflagen, 19 § punkt 9 och 12, upptagas såsom häktningsmyndigheter länsstyrelse, borgmästare och råd, landsfogde, landsfiskal, stadsfiskal, magistratens ordförande samt polisämbetsman, där sådan finnes förordnad för viss stad eller ort. Antalet häktningsmyndigheter har emellertid på administrativ väg betydligt utvidgats. Länsstyrelserna hava, samtidigt med att de med stöd av 6 § i 1918 års instruktion för landshövdingarna (10 § i 1855 års instruktion) i köpingar, municipalsamhällen och på landsbygden förordnat extra åklagare med allmän åtalsrätt, jämväl i många fall tillagt dem rätt att på eget ansvar häkta.

Enligt förordningen den 10 april 1810 angående tiden, inom vilken häktad person bör ställas inför rätta, skall vid stadsdomstol rannsaking företagas sist inom åtta dagar från den dag, då häktningen med orsaken därtill blivit hos domaren behörigen anmäld. Vid häradsrätt skall enligt samma förordning rannsakingen företagas inom tre veckor, efter det domaren fått underrättelse om brottmål, däri någon hålles häktad.

När landsfogde eller landsfiskal häktat, skall han numera enligt för dem gällande instruktioner ofördröjligen därom göra anmälan hos ordföranden i vederbörlig domstol. Motsvarande stadgande finnes för övriga häktningsmyndigheter ej i vidare mån än att i en del instruktioner för polis-

myndigheter i stad finnes intagen skyldighet för polismyndigheten att, sedan rapport i målet kommit myndigheten tillhanda från underordnad, som verkställt utredningen, inom 24 timmar därefter, om ej närmare utredning i särskilda fall är av nöden, överlämna handlingarna i ärendet till vederbörlig domstol för rannsaking. Inom vilken tid från häktningen anmälan därom till domstol skall göras, finnes däremot ej uttryckligen angivet.

I detta sammanhang må ock erinras om bestämmelsen i 25 § av lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom, att om polismyndighet eller åklagare häktat någon för brott och i den straffsats, som finnes för sådant brott bestämd, ingår straffarbete i sex månader eller kortare tid eller fängelse i ett år eller kortare tid, skall, därest den häktade erkänt gärningen och fall ej föreligger, som omförmäles i lagens 2 §, polismyndigheten eller åklagaren ofördröjligen ingiva anmälan om häktningen till ordföranden i vederbörlig domstol.

De knappa bestämmelser, som sålunda finnas till skydd för den personliga friheten, hava ansetts otillräckliga, och åtgärder till en mera betryggande lagstiftning på ifrågavarande område hava vid upprepade tillfällen vidtagits.

I proposition till 1886 års riksdag framlade Kungl. Maj:t ett på nya lagberedningens betänkande utarbetat förslag till lag angående vissa bestämmelser om rättegången i brottmål. Lagförslaget lämnade föreskrifter bland annat om befogenhet för länsstyrelse ävensom polismästare eller annan med honom likställd myndighet att förordna om häktads försättande på fri fot, om hans kvarhållande uppenbarligen saknade stöd av lag, samt om skyldighet för nämnda myndigheter att, så snart anmälan om den häktades ankomst till rannsakingshäktet blivit gjord, hänskjuta målet till handläggning vid domstol, med rättighet likväl för myndigheterna, så framt giltigt skäl därtill förekomme, att meddela det anstånd därmed, som funnes nödigt, dock ej för längre tid än fjorton dagar, räknade från den dag, då den häktade ankommit till rannsakingshäktet. Rannsakingen skulle börjas i stad inom tre dagar och å landet inom tio dagar, efter det hos rätten eller domaren blivit anmält, att målet hänskjutits till domstol.

*Proposition
till 1886 års
riksdag.*

Förslaget antogs av första kammaren men avslogs av andra kammaren. Av diskussionen i riksdagen att döma var anledningen till avslaget huvudsakligen missnöje med vissa detaljer i förslaget. Under debatten uttalades den förmodan, att lagförslaget skulle komma igen om ett eller annat år.

Så blev emellertid icke fallet, men tanken på reformer i förslagets riktning blev icke uppgiven.

Justitieombudsmannens framställning 1900.

I framställning till 1900 års lagtima riksdag hemställde riksdagens justitieombudsman, med framhållande av vikten av att domstolen så snart som möjligt sattes i tillfälle att pröva en häktningsåtgärds laglighet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, ägnade att åstadkomma större skyndsamhet än som rådde beträffande för brott häktade personers inställande inför domstol. En motion i enahanda syfte väcktes vid samma riksdag. Lagutskottet tillstyrkte avlåtandet av en skrivelse i ämnet, men denna hemställan avsågs emellertid av riksdagen.

Riksdagens skrivelse den 13 april 1904.

Till 1904 års riksdag upprepade justitieombudsmannen sin till 1900 års riksdag gjorda framställning, varjämte en motion väcktes av samma innebörd. Med anledning härav hemställde riksdagen i skrivelse den 13 april 1904 om utarbetande och framläggande till riksdagen av förslag till lagbestämmelser, ägnade att åstadkomma större skyndsamhet än nu rådde beträffande för brott häktade personers inställande för domstol och företagande av fortsatt rannsaking med dessa personer, där sådan rannsaking erfordrades. Riksdagen förklarade sig anse, att såsom allmän regel borde stadgas, att anmälan om häktning skulle utan uppskov göras hos domstolen, samt att endast undantagsvis ett anstånd av högst fjorton dagar och med avseende å särskilt vidlyftiga och invecklade rannsakingar ett något längre anstånd borde medgivas.

Riksdagens skrivelse den 11 augusti 1914.

Sedan justitieombudsmannen i framställning till 1914 års senare riksdag ånyo upptagit frågan om större skyndsamhet vid häktade personers inställande för häradsrätt, hemställde också riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 augusti 1914, att Kungl. Maj:t täcktes i ändamål att för tiden, intill dess ny allmän rättegångsordning i brottmål kunde komma till stånd, i görligaste måtto avhjälpa bristen på tidsenliga och fullständiga bestämmelser rörande förundersökning och häktning i brottmål, låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i dessa ämnen. I skrivelsen framhölls, bland annat, att behovet av tillräckligt vida men å andra sidan klart utstakade gränser för de med brottrannsaking betrodda myndigheternas makt och av betryggande former för deras verksamhet blivit alltför kännbart hos både allmänheten och hos dessa myndigheter själva.

Kungl. Maj:ts beslut den 9 oktober 1914.

Riksdagens sist omförmälda skrivelse anmäldes inför Kungl. Maj:t den 9 oktober 1914 av dåvarande chefen för justitiedepartementet. Denne anförde därvid, bland annat: Att nya bestämmelser uti ifrågavarande delar av vår straffprocessuella lagstiftning vore av behovet påkallade, syntes departementschefen ställt utom allt tvivel, liksom han också funne det

önskligt, att man sökte avhjälpa de svåraste bristerna i gällande rätt utan avvaktande av den allmänna processreform, vars fullbordande först efter en ganska lång tid torde vara att vänta. Det närmaste önskemålet syntes vara, att erhålla någon ändring i nu gällande stadganden rörande tiden för häktade personers inställande inför domstol. Härvid borde dock beaktas, att, om huvudvikten jämväl i mera invecklade brottmål lades på att under alla omständigheter, även på bekostnad av förundersöknings grundlighet, påskynda häktade personers inställande inför domstolen, en dylik anordning lätt kunde förorsaka, att domstolen måste giva parterna upprepade uppskov för komplettering av en bristfällig förundersökning, varigenom nödig koncentration av domstolsförhandlingen motverkades och häktningstiden, tvärtemot vad man åsyftat kunde komma att förlängas.

Härefter begärde och erhöll departementschefen bemyndigande att tillkalla sakkunniga för att inom justitiedepartementet biträda vid utredningen av frågan om ny lagstiftning rörande förundersökning och häktning i brottmål ävensom vid uppgörande av de lagförslag, vartill nämnda utredning kunde föranleda.

Berörda sakkunniga utarbetade ett utkast till lag angående polisundersökning i brottmål samt häktning m. m. jämte vissa följdförfattningar, avsedda att läggas till grund för utarbetande av förslag till lagstiftning i ämnet. Sedan dessa utkast på våren 1919 överarbetats, remitterades utkastet till rikets hovrätter och allmänna underrätter samt till justitiekanslersämbetet, länsstyrelserna och fängvårdsstyrelsen för avgivande av utlåtande. Dessutom lämnades styrelsen för Sveriges advokatsamfund tillfälle att yttra sig över utkastet.

Förberedande lagutkast utarbetade.

Vad beträffar tiden för rannsaknings företagande hava ingående bestämmelser givits i utkastet. Enligt 2 kap. 8 § i utkastet till lagen skall rannsaking med den, som är häktad, börja senast på den åttonde dagen efter det åtalsskriften tillställts underrättens ordförande eller, där rannsaking företagits utan polisundersökning eller häktningen ägt rum efter rättegångens början, senast på den åttonde dagen efter den häktades ankomst till rannsakningshäktet för den domstol, vid vilken rannsakingen bör företagas. Konungen äger att bestämma annan tid för rannsakingens början inom vissa orter av landet på grund av där varande särskilda förhållanden. Tiden må dock ej utsträckas över fjorton dagar från den dag, varifrån tiden enligt regelfallet skall räknas. Skulle i särskilt fall hinder mot rannsakingens företagande inom föreskriven tid föreligga vid allmän underrätt, eller förekommer därvid eljest vä-

Utkastets bestämmelser om tiden för häktads inställande inför domstol.

gande skäl för uppskov, må hovrätten kunna på framställning av rättens ordförande medgiva förlängning med högst sju dagar. Och utkastets 2 kap. 10 § innehåller att, om vid rannsaking med häktad ytterligare bevisning finnes nödvändig eller eljest laga hinder möter att avsluta rannsakingen vid första rättegångstillfället, rannsakingen må kunna uppskjutas, dock ej över fjorton dagar vid domstol på landet och sju dagar vid domstol i stad. Vad nu sagts, skall ock tillämpas vid förnyat uppskov.

*Myndigheter-
nas utlåtanden.*

De över utkastet hörda myndigheterna hava till övervägande del uttalat, att de i utkastet föreslagna bestämmelserna syntes väl ägnade att avhjälpa överklagade brister på ifrågavarande område.

I fråga om tiden från häktningens verkställande till den häktades inställande inför domstol har Göta hovrätt uttalat, att tiden vore alltför kort, vilket med all sannolikhet komme att medföra, att framställningar till hovrätt om tidens förlängning snarare bleve regel än undantag. Två länsstyrelser uttala, att respittiden för häktads inställande vore alldeles för kort med hänsyn till de långa fängstransporterna inom dessa län. Med den korta tiden föreläge även risk för att åklagarna icke skulle medhinna att verkställa tillräcklig utredning och anskaffa bevis, vilket i sin tur skulle medföra, att rannsakingstiden bleve onödigtvis förlängd. Ett par landsfiskaler anse, att tiden för rannsakingens början borde på landet utsträckas till fjorton dagar. Ett flertal av domhavandena hava likaledes yttrat, att tiden för den häktades inställande för domstol vore alldeles för kort, vilket skulle för domhavandena medföra ökat arbete och omöjliggöra att handlägga flera rannsakingar vid samma rättegångstillfälle. Svårigheter skulle även uppstå att disponera över rannsakingens lokal i sådana fall, där flera härader hade gemensam tingsstad i brottmål. Icke mindre än 23 domhavande föreslå, att tiden för häktads inställande till rannsaking borde förlängas till fjorton dagar, efter det domhavanden erhållit underrättelse om en persons häktande. En del domhavande hava uttalat sig för bibehållandet av den nu föreskrivna tiden av tre veckor.

*Kungl. Maj:ts
beslut den 27
februari
1920.*

Vid anmälan i statsrådet den 27 februari 1920, varvid beslöts, att lagrådets yttrande skulle inhämtas över förslagen, uttalade dåvarande departementschefen bland annat, att vad först anginge den på olika håll dryftade frågan huruvida en partiell lagstiftning rörande bland annat häktning borde redan nu komma till stånd och således utan samband med den allmänna reformen av rättegången i brottmål, delade han riksdagens i förut nämnda skrivelse år 1914 uttalade uppfattning både om det omedelbara behovet av en dylik lagstiftning och om lämpligheten att utbryta nu ifrågavarande

lagförslag till särskild behandling före genomförandet av den allmänna reformen. De rådande förhållandena på det område, som den partiella reformen skulle omfatta, vore långt ifrån tillfredsställande.

I det till lagrådet remitterade förslaget hade bestämmelserna om tiden för rannsaknings företagande erhållit en från utkastets föreskrifter härutinnan något avvikande lydelse, varjämte särskild regel meddelades för det fall, att rannsaking ägde rum efter hänvisning från annan domstol. I det remitterade förslaget hade bestämmelserna följande innehåll: Rannsaking med den, som är häktad, skall börjas snarast möjligt och senast på den åttonde dagen efter den dag, då avskrift av åtalsskrift inkom till underrettens ordförande eller, där åtalsskrift ej är föreskriven, senast på den åttonde dagen efter den dag, då domstolens ordförande erhöll meddelande om den häktades ankomst till rannsakingshäkte. Är inom viss del av landet eller vid viss domstol på grund av särskilda förhållanden svårighet rådande att börja rannsakingar med häktade inom tid, som nyss är sagd, ankommer det på Konungen att för sådan del av landet eller sådan domstol bestämma längre tid, än nyss blivit sagd. Denna tid må dock ej utsträckas över fjorton dagar från den dag, varifrån tiden enligt huvudregeln skall räknas. Föreligger i särskilt fall hinder mot rannsakingens företagande inom tid, som här avses, eller förekommer eljest vägande skäl för uppskov, må rättens ordförande kunna utsätta rannsakingen att hållas senast på den åttonde dagen efter den eljest för rannsakingens företagande stadgade senaste dag. Meddelande om denna åtgärd och om skälen därför skall ordföranden ofördröjligen insända till föreståndaren för häktet; och har denne att därom göra anteckning i vederbörlig förteckning rörande den häktade. (2 kap. 10 §.) Finnes vid rannsaking ytterligare bevisning nödvändig, eller föreligger eljest giltigt skäl för uppskov med målets vidare handläggning till ett senare rättegångstillfälle, må rannsakingen kunna uppskjutas, dock ej utan vägande skäl längre än till den fjortonde dagen därefter vid domstol på landet och den åttonde dagen vid domstol i stad. Finnes vägande skäl för längre uppskov, må dock den fortsatta handläggningen ej utsättas senare än till den åttonde dagen efter utgången av de i första stycket angivna tiderna. Vad nu är föreskrivet skall ock tillämpas i fråga om uppskov, som vid uppskjuten handläggning kan finnas ytterligare erforderligt. (2 kap. 12 §.) Har rannsaking med häktad hänvisats till annan domstol för fortsatt handläggning, skall denna utsättas senast till den fjortonde dagen efter den dag, då denna domstols ordförande erhöll meddelande om hänvisningen. Föreligger i särskilt fall hinder mot

den fortsatta rannsakingens företagande inom nu angiven tid, eller förekommer eljest välgående skäl för längre uppskov, må rannsakingen kunna utsättas att äga rum senast på den åttonde dagen efter den eljest för rannsakingens företagande stadgade senaste dag. Ordföranden i den rätt, som meddelat beslut om hänvisning, skall därom omedelbart underrätta ordföranden i den domstol, till vilken rannsakingen hänvisats, med angivande tillika när rannsakingshandlingarna komma att översändas; och har den sistnämnda att bringa detta till vederbörande åklagares kännedom (2 kap. 13 §).

*Lagrådets
yttrande.*

Lagrådet, som gjorde en del detaljmärkningar mot lagförslagen, tillstyrkte, att desamma lades till grund för lagstiftning i ämnet. Beträffande tiden, inom vilken rannsakingen skulle företagas, anförde lagrådet bland annat:

Vidkommande den för häradsrätt föreslagna tid av åtta dagar från viss angiven utgångspunkt, inom vilken rannsaking skulle företagas, hade i ett flertal över utkastet avgivna yttranden framställts allvarliga anmärkningar mot densamma såsom alltför knapp. Av yttrandena framginge enligt lagrådets mening med full tydlighet, att i det stora flertalet fall iakttagandet av en dylik lagbestämmelse skulle vara omöjligt eller åtminstone förenat med synnerliga svårigheter och olägenheter. Det kunde därför antagas, att dess efterlevande skulle bliva undantag, under det att anlitaandet av uppskovsmöjligheterna enligt de såsom undantag avsedda stadgandena i paragrafens (10 §) fortsättning bleve regel. Det kunde dock knappast anses lämpligt att lagfästa en ordning, som från början framstode såsom mindre väl avpassad. Å andra sidan hade veterligen icke behov yppats för rådhusrätternas del att kunna erhålla en sådan allmän dispens från iakttagandet av åttadagarstiden. På grund av det sålunda anförda tillstyrkte lagrådet, att tiden för rannsakingens början bestämdes, då fråga vore om rådhusrätt, till åtta dagar och beträffande annan underrätt till fjorton dagar samt att dispensbestämmelsen icke skulle gälla rådhusrätt.

*Processkommissionens
yttrande.*

I skrivelse den 15 december 1920 infordrades processkommissionens yttrande, huruvida med hänsyn till det i kommissionen pågående arbete beträffande straffprocessen, betänkligheter kunde anses förefinnas mot upphöjande till lag av nu ifrågavarande förslag.

Processkommissionen uttalade i skrivelse den 28 december 1920, att kommissionen icke funne något tvingande behov till reglering av ifrågavarande förhållanden utan samband med förfarandet i dess helhet. Förslagets bestämmelser om häktning och vad därmed sammanhänge stode icke i lika nära samband med det centrala i processen som stadgandena angående polisundersökning, och deras innehåll vore ej heller sådant, att

större betänklighet mot deras antagande kunde med hänsyn till arbetet på den nya rättegångsordningen göras gällande. Då emellertid den nuvarande lagstiftningen å ifrågavarande område ej syntes i tillämpningen behöva medföra allvarligare olägenheter och frågan i hela sin vidd måste upptagas till behandling vid utarbetandet av en ny rättegångsordning, kunde det ifrågasättas, om det vore skäl att nu företaga en fullständig revision av dessa regler, eller om man icke hellre borde inskränka sig till mindre ändringar i den gällande lagstiftningen, i vilket hänseende främst syntes böra ifrågakomma regler om någon förkortning av den tid, inom vilken å landet häktad skall inställas till rannsaking, skyldighet för den som häktat att omedelbart göra anmälan därom till domstolen samt möjlighet att draga fråga om häktning under prövning av en häktningsdomare.

I skrivelse den 11 oktober 1921 har riksdagens justitieombudsman ånyo tagit upp frågan om behovet av en lagstiftning till undvikande av dröjsmål med en häktad persons inställande inför domstol. I ett rättssamhälle, där den individuella känslan för frihet vore så stark som i vårt land, kunde en lösning av den fråga, som ånyo upptagits, icke längre uppskjutas. Åtminstone borde bestämmelser, avsedda att åstadkomma större skyndsamhet än som ännu i vissa fall rådde beträffande för brott häktade personers inställande inför domstol icke längre saknas. Skälen för behövligheten av sådana bestämmelser hade redan vid skilda tillfällen framhållits med den utförlighet, att en hänvisning därtill vore tillräcklig. Oberoende av en allmän reform av straffprocessen och utan att avvakta genomförandet av den vidlyftiga lagstiftningen om förundersökning, borde det låta sig göra att redan nu meddela bestämmelser till undvikande av dröjsmål med för brott häktade personers inställande för domstol. Givetvis borde sådana föreskrifter gälla för både land och stad. Såväl med hänsyn till den allmänna rätts säkerheten som för polis- och åklagarmyndighetens egen skull torde stadganden i det nu berörda hänseendet vara önskvärda. Under nuvarande förhållanden ansåge justitieombudsmannen sålunda, att bestämmelser i lag eller författning borde komma till stånd, som skulle innehålla, att anmälan om häktning utan uppskov skulle göras hos domstolen samt att undantag från denna regel skulle medgivas endast för sådant fall, att särskilda förhållanden funnes därtill föranleda, varvid dock borde bestämmas en viss tid, exempelvis fjorton dagar, utöver vilken den förberedande undersökningen ej finge sträcka sig. För att förhindra ett kringgående av dessa bestämmelser borde därjämte meddelas föreskrifter om polis- och åklagarmyndigheternas befogenhet att på grund av misstanke för brott anhålla en person.

*Riksdagens
justitieom-
budsmans
skrivelse den
11 oktober
1921.*

Ett kvarhållande utan häktning borde vara medgivet under allenast en mycket kort tid. Det vore av vikt såväl att skydd bereddades mot obehörig kränkning av den personliga friheten som att polis- och åklagarmyndigheterna erhöles klara regler om, vartill deras uppgift berättigade dem. Bland de straffprocessuella tvångsmedlen vore häktning det ur rättssäkerhetens synpunkt viktigaste och på individens rättsställning mest ingripande. Stadganden härom vore därför av synnerlig betydelse. Den medborgerliga rätt, som här vore ifråga, vore av sådant värde, att ett ingrepp i densamma måste stödja sig på fullt bestämda föreskrifter. Det vore en stor brist i lagstiftningen att förevarande, sedan flera årtionden till behandling upptagna fråga, icke blivit ordnad.

*Departements-
chefen.*

I likhet med mina företrädare samt riksdagen och justitieombudsmannen anser jag det vara en angelägenhet av största vikt att förberörda, på individens rättsställning så ingripande förhållanden varda på ett tydligt och tillfredsställande sätt reglerade. Med hänsyn till processkommissionens arbete anser jag det dock icke lämpligt, att nu föreslå en genomgripande nydaning på området. Det synes mig emellertid som om man, utan föregripande av processkommissionens arbete, redan nu skulle kunna meddela bestämmelser till förhindrande av alltför långa dröjsmål med häktade personers inställande inför domstol och uppskov i rannsakingarna samt om skyldighet för den häktande myndigheten att omedelbart göra anmälan hos vederbörande om häktning. Givet är, att man därvid i sakens nuvarande läge måste begränsa sig till att allenast avhjälpa några av de svåraste olägenheterna i nu rådande förhållanden.

Jag har därför låtit upprätta ett förslag till lagbestämmelser i ämnet. Häri har upptagits bestämmelse om skyldighet för den, som verkställt häktning, att därom ofördröjligen underrätta ordföranden i den domstol, som har att handlägga rannsakingen. Vidare innehåller förslaget bestämmelser om tiden, inom vilken rannsakingen, efter det berörda anmälan inkommit, skall vid allmän underrätt företagas, vilken tid för rådhusrätt är den nu gällande och för häradsrätt förkortats från tre veckor till fjorton dagar, samt därom att fortsatt rannsaking, där sådan erfordras, skall äga rum inom samma tid från förra rannsakingen, som är bestämd för företagande av den första rannsakingen efter det anmälan om häktningen ingått, med rätt dock till längre uppskov, där särskilt förhållande, såsom undersökning av den häktades sinnesbeskaffenhet, inhämtande av utlåtande av medicinalstyrelsen och dylikt, nödvändiggör sådant uppskov. Genom

förkortning av den tid, inom vilken första rannsakingen skall äga rum, vinnes ock den fördelen, att befogenheten av en häktningsåtgärd snabbare än för närvarande är händelsen kommer under domstols prövning. Härigenom torde tills vidare en särskild häktningsdomare för prövning av häktningsåtgärdens befogenhet kunna undvaras. I förslaget har vidare stadgats, att om rannsaking med häktad hänvisats till annan underrätt, rannsakingen vid denna domstol skall utsättas att äga rum senast å fjortonde dagen efter den dag, då domstolens ordförande erhöll meddelande om hänvisningen. I överensstämmelse med stadgandet om skyldighet för den, som verkställt häkning, att härom underrätta ordföranden i den domstol, som skall handlägga rannsakingen, har föreskrivits, att ordföranden i den rätt, som meddelat hänvisningsbeslutet, skall därom underrätta ordföranden i den domstol, till vilken rannsakingen hänvisats. För att sätta denna i tillfälle att snarast möjligt utsätta tid för rannsakingen har ordföranden i den hänvisande domstolen ålagts att samtidigt med underrättelsen om hänvisningen meddela, när rannsakingshandlingarna komma att översändas. Samtliga nu föreslagna nya bestämmelser hava till syfte, att förkorta den tid, inom vilken häktad skall inställas inför domstol till rannsaking eller förnyad rannsaking.»

Föredraganden uppläser härefter berörda förslag eller förslag till lag om tiden för företagande av rannsaking med häktad av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, och hemställer, att för det ändamål § 87 regeeringsformen omförmåler lagrådets utlåtande över förslaget måtte genom utdrag av protokollet inhämtas.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan tackes Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:

N. Cervin.

Förslag

till

LAG

om tiden för företagande av rannsaking med häktad.

Med ändring av vad lag och författning innehålla häremot stridande förordnas som följer:

1 §.

Har någon blivit häktad för brott, skall den, som verkställt häktningen, därom ofördröjligen göra anmälan hos ordföranden i den domstol, som har att företaga rannsakingen med den häktade.

2 §.

Rannsaking med den, som är häktad, skall börjas snarast möjligt, inför rådhusrätt senast å åttonde dagen och inför häradsrätt senast å fjortonde dagen från den dag, anmälan, varom i 1 § sägs, inkommit.

Kan målet ej vid ett rannsakingstillfälle slutföras, skall fortsatt rannsaking företagas inom tid nyss är sagd, där ej särskilt förhållande nödvändiggör längre uppskov.

3 §.

Har rannsaking med häktad hänvisats till annan allmän underrätt för fortsatt handläggning, skall ordföranden i den rätt, som meddelat beslut om hänvisning, därom omedelbart underrätta ordföranden i den domstol, till vilken rannsakingen hänvisats, med angivande tillika, när rannsakingshandlingarna komma att översändas.

Fortsatt handläggning av rannsakingen skall därefter utsättas senast till fjortonde dagen efter den dag, då sistnämnda domstols ordförande erhöll meddelande om hänvisningen; dock att vid rådhusrätt handläggningen i intet fall må utsättas senare än till åttonde dagen från den dag, då rannsakingshandlingarna enligt erhållet meddelande komma att översändas.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd onsdagen den
11 januari 1922.*

Närvarande:

Justitierådet BERGLÖF, regeringsrådet ERNBERG, justitieråden MOLIN, APPELBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 9 december 1921, hade Kungl. Maj:t förordnat, att för det ändamål, § 87 regeringsformen omförmåler, lagrådets utlåtande skulle inhämtas över upprättat förslag till *lag om tiden för företagande av rannsaking med häktad*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av chefen för justitiedepartementets lagavdelning hovrättsrådet G. Grefberg.

Lagrådet avgav beträffande förslagets huvudgrunder följande utlåtande:

I utlåtande den 8 oktober 1920 över upprättat förslag till lag angående polisundersökning i brottmål samt häktning m. m. framhöll lagrådet, att ett första försök till detaljreglering på ifrågavarande rättsområde tydligen mötte stora vanskligheter och att därvid frågan om ett rätt avvägande mellan statens och de enskildas intressen vållade särskild svårighet. I stort sett syntes emellertid förslaget innefatta en tillfredsställande lösning av den förelagda uppgiften, varför lagrådet funne sig böra tillstyrka, att detsamma lades till grund för lagstiftning i ämnet.

Så har hittills ej skett, och det faller utom ramen för lagrådets nu föreliggande uppgift att värdesätta de skäl, som må hava föranlett, att det fullständiga ordnandet av de i nyssberörda förslag behandlade lagstiftningsfrågorna undanskjutits.

I stället har man ansett sig böra till behandling företaga en ur sitt sammanhang lösbruten del av ifrågavarande legislativa uppgift och därvid

tagit sikte huvudsakligen på syftet att vinna förkortning av den tid, inom vilken häktade personer skola inställas inför domstol, ett syfte alltså, som närmast avser att på ett mera betryggande sätt värna den enskilde medborgarens personliga frihet. Att man även vid upptagandet av ämnet i denna inskränkta omfattning ej kan undgå den ovan antydda svårigheten av avvägandet mellan olika intressen, synes lagrådet klart, och fråga är, om man ej på den nu inslagna vägen löper risken att snarare fjärma sig från än närma sig det mål, som lagstiftningen å ifrågavarande område bör uppställa, nämligen att i den personliga friheten ej göres större ingrepp än som är nödigt.

För behörigt tillgodoseende av såväl den enskildes rätt och bästa som det allmännas krav är det givetvis av nöden att i brottmål vinna en så fullständig och tillförlitlig utredning som möjligt. Det ligger i öppen dag, att stora fördelar ernås därigenom att denna utredning till väsentlig del förlägges till en förundersökning. Härigenom möjliggöres ett med modern rättsuppfattning mera överensstämmande domstolsförfarande än det såsom inkvisitoriskt betecknade, vilket tidigare varit det förhärskande och ännu kan sägas hos oss hava laga hemul i 4 kap. 1 § rättegångsbalken. Redan från denna synpunkt måste det väcka starka betänkligheter, om i mål, däri häktning ägt rum, genom förundersökningens bortfallande eller kraftiga beskäring skulle framkallas en återgång till en mera föråldrad processform. Och då utredningens förläggande uteslutande till eller jämsides med domstolsförfarandet i många fall skulle innebära en mycket avsevärd tidsutdräkt, komme därigenom den tid, varunder den tilltalade berövades friheten, att i motsvarande mån förlängas. Lagrådet kan härutinnan åberopa vad i yttrande till statsrådsprotokollet den 9 oktober 1914 av dåvarande chefen för justitiedepartementet uttalats därom, att om häktade personers inställande inför domstolen alltför mycket påskyndades, den nödiga koncentrationen av domstolsförhandlingen motverkades och häktningstiden, tvärtemot vad man åsyftat, kunde komma att förlängas.

Det nu remitterade förslagets mest betydelsefulla bestämmelse torde vara den, som stadgar skyldighet att om verkställd häktning ofördröjligen göra anmälan hos ordföranden i vederbörlig domstol. Denna bestämmelse innebär ett lagfästande i fråga om samtliga häktningsmyndigheter av vad redan nu i instruktionsväg är stadgat för landsfogde och landsfiskal. Vid första påseendet kan det förefalla, som om föga vore att erinra häremot. Men man måste göra klart för sig innebörden av ett sådant stadgande såvitt angår de myndigheter, för vilka det skulle komma att utgöra en nyhet, i

stort sett således åklagare- och polismakten i rikets städer. Härvid komma företrädesvis förhållandena i de större av dessa i betraktande. Där har, vid sidan av lagen, men framtvingat av förhållandenas egen natur, i brottmål av mera invecklad beskaffenhet kommit till användning ett förfarande, som består däri, att för brott misstänkt person, utan att häktas, under någon tid hålles i förvar (anhålles). Till sin innebörd är en sådan åtgärd för den därav drabbade väsentligen att likställa med häktning. I förberörda, under år 1920 av lagrådet granskade förslag förekom detta institut under benämningen kvarhållande och var där i detalj reglerat. Det nu föreliggande förslaget iakttar i detta hänseende fullständig tystnad. Vid sådant förhållande ligger närmast till hands att beträffande förslagens ställning till denna fråga antaga, att man ej velat rubba den praxis, som hittills rått. Härför talar också den omständigheten att vid behandlingen av förberörda förslag till lag angående polisundersökning i brottmål samt häktning m. m. ej å något håll gjorts gällande, att icke åtminstone under någon mer eller mindre knappt tillmätt tid åklagare- och polismyndigheterna borde äga att på sitt ansvar hålla för brott misstänkta personer i förvar. Men om en sådan uppfattning beträffande rätten till anhållande och förslagens ställning därtill gör sig i praxis gällande, måste man, då uppskov med anmälan om häktning icke vidare skulle få förekomma, räkna med möjligheten att vederbörande myndigheter i syfte att före domstolsrannsakingen medhinna en så fullständig utredning som möjligt skulle i stället i vidsträcktare omfattning än hittills begagna sig av rätten att anhålla. Å andra sidan kan med visst fog antagas, att stadgandet om ovillkorlig skyldighet att angående verkställd häktning ofördröjligen underrätta vederbörande domstolsordförande skulle, såsom justitieombudsmannen i sin i ärendet åberopade skrivelse av den 11 oktober 1921 även antytt, medföra, att ett fortsatt användande av anhållanderätten komme att framstå såsom ett kringgående av lagen. Därest på grund härav myndigheterna avstode från att vidare tillämpa nämnda förfarande, bleve följderna, att målen angående häktade ofta komme till domstolarna i alltför outrett skick.

I vilkendera riktningen utvecklingen än komme att gå, synas konsekvenserna bliva föga tillfredsställande. Ett i lag ej reglerat anhållandeförfarande innebär ett godtyckligt ingripande i den personliga friheten, och för den för brott misstänkte skulle vinsten av den föreslagna lagstiftningen bliva skäligen illusorisk, om den allenast komme att innebära, att han bleve »anhållen» i stället för häktad. Skulle åter följderna av förslaget bliva en mer eller mindre kraftig inskränkning av förundersökningen, komme detta att

såsom ovan anmärkts vara ägnat att medföra ej blott återgång till ett föråldrat domstolsförfarande utan ofta nog också en till tiden väsentligen utsträckt frihetsförlust för den häktade. Det bör därjämte framhållas, att om den verkliga och ingående utredningen förlägges till domstolsförhandlingen, härav betingas en säkerligen ingalunda obetydlig förstärkning av vederbörande domstolars arbetskrafter.

Slutligen bör även beaktas, att på grund av ovissheten om förslaget innebörd i angivna hänseende det kan befaras, att åklagare- och polismyndigheterna, om förslaget genomföres, bliva försatta i en ännu mera svår och ömtålig ställning gentemot allmänheten än den de redan intaga till följd därav att bestämda föreskrifter saknas å ifrågavarande område. Då nämnda myndigheter ovedersägligen hava att utföra en för samhället oundgänglig funktion samt det måste anses vara av synnerlig vikt för ernående av ett gott resultat av deras arbete, att detsamma uppbäres av allmänhetens förtroende, bör det ligga i statsmakternas intresse att söka i den mån det genom lagstiftningen kan ske undanröja anledningarna till misstro mot dessa myndigheter och deras verksamhet. I ett av justitieombudsmannen i dennes förenämnda skrivelse åberopat yttrande av polismästaren i Stockholm har denne också framhållit, att det icke minst ur polisens synpunkt vore en högst betänkelig brist, att polisundersökningen alltjämt icke vore närmare reglerad; det vore från polisens sida en rimlig begäran att få närmare bestämt, vilka befogenheter den hade och vilka skyldigheter, som ålåg den.

Vad ovan anförts bestyrker enligt lagrådets mening riktigheten av vad i förberörda yttrande till statsrådsprotokollet den 9 oktober 1914 uttalats därom, att en reglering i lag av häktningstidens längd i syfte att vinna en förkortning därav förutsatte, att ståndpunkt intoges till frågan om förundersökningens ordnande. En rationell lösning av hithörande spörsmål kan otvivelaktigt vinnas endast genom ett fullständigt ordnande av förundersökningen. En partiell och tillfällig lagstiftning av den huvudsakliga innebörd, som det remitterade förslaget har, förutsätter åtminstone, att bestämmelser meddelas, som i avseende å tidslängden på ett betryggande sätt reglera åklagare- och polismyndigheternas rätt att för åvägbringande av nödig förundersökning hålla för brott misstänkta personer i fängsligt förvar; och dessa lagbestämmelser synas, på sätt justitieombudsmannen anför, böra innefatta såväl undantag för särskilda fall från den stadgade skyldigheten att ofördröjligen anmäla häktning som medgivande av befogenhet för nämnda myndigheter att under viss tid utan häktning kvarhålla för brott misstänkta personer. Allenast under förutsättning att

förslaget fullständigas med dylika bestämmelser finner sig lagrådet kunna tillstyrka, att detsamma lägges till grund för lagstiftning i ämnet.

Angående förslagets detaljer yttrade lagrådet:

1 §.

Medan av 2 och 3 §§ framgår, att förslaget i dessa delar avser förfarandet vid allmän underrätt, har åt bestämmelsen i förevarande paragraf givits en avfattning, som inbegriper jämväl de fall, då rannsaking skall ske vid överrätt eller specialdomstol. Då för dessa fall något behov av det här föreslagna stadgandet knappast synes föreligga och detsamma ej heller är väl avpassat för tillämpning vid dessa domstolar, hemställer lagrådet om sådan ändring i 1 §, att densamma kommer att omfatta allenast häktning för brott, varom skall rannsakas vid allmän underrätt.

Erinras må ock, att särskilda bestämmelser gälla angående anmälan om häktning, som skett utomlands på föranstaltande av konsul (51 § i förordningen ang. konsulatväsendet den 24 sept. 1906). Det torde knappast vara avsett, att den i förevarande paragraf stadgade anmälningsskyldigheten skall erhålla tillämpning även å dylikt fall. Undantag härutinnan synes därför böra göras.

Då det icke torde vara åsyftat, att i det fall, då myndighet verkställt häktning, varom annan myndighet förordnat, ifrågavarande anmälningsskyldighet skall åligga förstnämnda myndighet, synes redaktionen böra underkastas någon jämkning.

2 och 3 §§.

Av yttranden, som avgivits över förberörda förslag till lag angående polisundersökning i brottmål samt häktning m. m., framgår, att det ej låter sig göra att undantagslöst stadga skyldighet för häradsrätt att inom fjorton dagar företaga rannsaking med häktad. Särskilt lära förhållandena i rikets nordligaste delar ofta lägga oöverstigliga hinder i vägen för iakttagande av denna tidsbegränsning.

Detsamma gäller givetvis första företaget av rannsaking, som hänvisats från annan domstol.

Lagrådet hemställer därför, att, med förebild från nyssnämnda förslag, i nu förevarande förslag måtte inflyta bestämmelse därom, att därest vid

häradsrätt på grund av särskilda förhållanden svårighet möter att börja rannsaking med häktad inom den i 2 § första stycket och 3 § andra stycket stadgade tid, det skall ankomma på Konungen att för sådan häradsrätt bestämma längre tid, dock att denna ej må utsträckas över åtta dagar utöver den i sistnämnda båda lagrum stadgade.

Enligt lagrådets mening bör till lagen fogas viss övergångsbestämelse. Ifall anmälan om häktning eller underrättelse om hänvisande av rannsaking skett till domstolsordförande före dagen för lagens ikraftträdande, synas de nya bestämmelserna ej böra gälla i fråga om tiden för företagande av första rannsakingen.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 3 februari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Åkerman anmäler lagrådets
den 11 januari 1922 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 9 de-
cember 1921 remitterade förslaget till lag om tiden för företagande av
rannsaking med häktad.

Efter att hava redogjort för innehållet i lagrådets yttrande ävensom
processkommissionens utlåtande den 28 december 1920 i fråga om det inom
justitiedepartementet utarbetade förslaget till lag om polisundersökning i
brottmål samt häktning m. m., vilket senare utlåtande skall såsom bilaga
fogas vid detta protokoll, anför departementschefen:

»Det till lagrådet remitterade förslaget innefattar skyldighet för den,
som verkställt häktning av en person, att ofördröjligen göra anmälan om
häktningen till ordföranden i den domstol, som har att företaga rann-
sakningen med den häktade. Syftet med denna bestämmelse har, såsom
jag framhållit i mitt yttrande i ärendet till statsrådsprotokollet den 9 de-
cember 1921, varit att förkorta häktningstiden och få häktningsåtgärdens
befogenhet så snart ske kunde underställd domstols prövning. Avsikten
med bestämmelsen har ock varit att förhindra, att rannsakingen till vä-
sentlig del försigginge annorstädes än inför domstol. Jag anser nämligen
icke vara med vår lag överensstämmande att en person under mera avse-
värd tid är berövad sin frihet för förhör och andra utredningar inför annan
myndighet än domstol. Denna fråga har också berörts av justitieombuds-
mannen i hans av mig den 9 december 1921 anmälda skrivelse av den 11
oktober 1921¹, uti vilken skrivelse justitieombudsmannen anfört bland annat:

¹ Jfr justitieombudsmannens ämbetsberättelse till 1922 års riksdag sid. 291 ff.

'Bestämmelser avsedda att åstadkomma större skyndsamhet än som ännu i vissa fall råder beträffande för brott häktade personers inställande inför domstol, borde icke längre saknas. — — —

Om än beträffande förhållandena på landsbygden de i instruktionerna för landsfogdarna och landsfiskalerna intagna föreskrifterna, uppburna av den praxis, som därstädes sedan länge utvecklats — enligt vad jag funnit — så gott som undantagslöst visat sig medföra tillräcklig snabbhet, så återstår i städerna samma ovisshet, som bragtes på tal redan 1886 och 1900. För städernas vidkommande gälla fortfarande allenast de gamla ofullständiga föreskrifterna med en tänjbarhet, som kan lämna plats för självrådighet eller åtminstone misstanke om, att en sådan utövas.

Bristen på bestämmelser medför visserligen för polis och åklagare möjlighet till en viss smidighet i tillvägagångssättet, som låter detsamma lämpa sig olika från fall till fall. Men denna obundenhet innebär en fara. När en person anhållits såsom misstänkt för brott och därefter häktats, ligger det i sakens natur, att polisen eller åklagaren framstår såsom hans motpart. Det måste bliva förenat med åklagarens intresse att, innan målet hänskjutes till domstolen, anskaffa en utredning, vilken innebär så goda skäl som möjligt för häktningsåtgärdens och åtalets befogenhet. Men därvid kan den häktades berättigade intresse att utan uppskov få frågan om sin frihet prövad av annan myndighet än motparten bliva satt i efterhand och skjutas i skuggan av polisens eller åklagarens iver att komma till botten med utredningen. I våra större städer drages nu målet inför rådhusrätten med en så fullständig polisrapport, att frestelsen också är nära att lägga dess innehåll och avfattning till grund för domstolsförhandlingen. Men om det än är önskligt, att polisutredningen göres så grundligt som möjligt, är en sådan påföljd till men för rättsskipningen. Förfarandet inför domstolen får ej så att säga absorberas genom en lång polisundersökning, vilken gör rättsförhandlingen enbart till en rekapitulation av vad som förekommit inför polisen. Ty domstolen måste alltid — huru frestande det än må vara att, exempelvis för tids vinnande, låta parter och vittnen enbart vidkännas sina yttranden, sådana de i polisrapporten formulerats — göra en fullt självständig och utan förutfattad mening fristående undersökning.

Den bästa och inom vår nuvarande processordning enda verkliga garantin mot missbruk av den polis- och åklagarmyndigheterna tillerkända häktningsrätten eller mot ett omdömeslöst eller förhastat begagnande av

denna rätt är att häktningsåtgärden snarast blir prövad av domstolen såsom ojävig myndighet, vilken står över båda parterna och ej har något undermedvetet intresse av att behöva försvara egen åtgärd. Det finnes väl icke heller något tvivel om att icke domstolen äger större förutsättningar än åklagarmakten att allsidigt pröva häktningsåtgärdens berättigande. Mångfaldiga omständigheter, som under polisutredningen kanske icke få sin rätta belysning, kunna under domstolens skärskådande vinna en sådan betydelse, att de undanrycka grunden för häktningsåtgärdens befogenhet. Skulle ett alltför hastigt hänskjutande till domstolen medföra, att målet icke framlägges inför densamma tillräckligt utrett, synes mig det allmänna rättsmedvetandet vara bättre tillfredsställt med, att det blir domstolen, som bestämmer om uppskov med rannsakingen för förebringande av ytterligare utredning, än att för den häktade på oviss tid undanhålles möjligheten att få häktningens berättigande fullt objektivt prövat.'

I vad justitieombudsmannen sålunda yttrat finner jag mig i allt väsentligt kunna instämma och därav följer ock, att jag icke kan förorda en sådan ändring av vår gällande rättegångsordning, som skulle förlägga den huvudsakliga behandlingen av brottmål till polisundersökningen. Att det är domstolen, som handlägger det väsentliga av rannsakingen i brottmål, medför ur säkerhetssynpunkt väsentliga fördelar. Förhandlingen är väl enligt nu gällande ordning till sitt väsen inkvisitorisk, åtminstone beträffande de grövre brotten, men den tilltalade står dock såsom part mot en åklagare inför en opartisk och väl kvalificerad myndighet, han har rätt till sakkunnigt biträde vid sitt försvar, och förhandlingen är underkastad den kontroll, som offentligheten är ägnad att medföra.

Vad sålunda anförts innebär emellertid icke, att jag anser polisundersökningen överflödig eller att den bör i väsentlig mån inskränkas. En sådan undersökning är i saker av något större omfattning erforderlig för att det material, som bör ligga till grund för domen, skall kunna framläggas för domstolen. Jag kan ej heller medgiva, att genom förslaget polisundersökningen skulle över hövan beskäras. Väl skulle det på grund av förslagets bestämmelser om tiden för rannsakingens företagande emellanåt kunna inträffa, att polisundersökningen ej hunnit slutföras till första rannsakingstillfället, men detta inträffar ofta även med nu gällande bestämmelser och skulle även ofta kunna förekomma enligt de regler, som upptagits i 1920 års förslag. Rätten måste naturligtvis i sådana fall uppskjuta målet, och polisundersökningen får under tiden till nästa rannsaking fortgå. Detta behöver icke nödvändigt leda till dröjsmål med målets avgörande, ty den

utredning, som skall av polisen verkställas, måste taga lika lång tid i ena som i andra fallet. Och att målet icke kan slutbehandlas vid ett rättegångstillfälle är under den nuvarande processordningen icke i och för sig av fundamental betydelse. Att förslaget skulle leda därtill att polismyndigheterna skulle i vidsträcktare omfattning än nu begagna sig av det sedvanmässigt utbildade anhållandet före häktningsbeslutet kan ej antagas. Det ligger i sakens natur, att polismyndigheterna måste såsom hittills iakttaga den största varsamhet vid användande av detta förfarande, för vilket något uttryckligt stöd i lag ej finnes. Om förslagets lagfästade skulle föranleda ett inskräpande av nödvändigheten av sådan varsamhet, vore det ur rätts säkerhetens synpunkt en stor fördel. En utveckling i motsatt riktning bör ej heller bliva följderna av de nya bestämmelserna. Farhågan att förslagets genomförande skulle medföra en återgång till ett föråldrat domstolsförfarande synes ock sakna grund. Domstolen måste naturligtvis fortfarande i allt väsentligt grunda sin utredning på det material, som från åklagarsidan förelägges domstolen. Att domstolen skulle i avsevärd mån företaga självständiga efterforskningar lär på grund av sakens natur vara uteslutet.

Den förbättring av den gällande ordningen, som med förslagets genomförande i första rummet skulle vinnas, är att den som blivit häktad snarast möjligt ställes inför domstolen och där får prövad frågan, huruvida han fortfarande skall vara i mistning av sin frihet. Denna förbättring är ur rättssäkerhetens synpunkt av så stort värde, att den kan anses väl uppväga en och annan mindre olägenhet, som någon gång kunde följa av de nya reglerna. Jag hyser också den mening, att ett bifall till förslaget skulle i det ojämförligt största antalet fall medföra förkortning av den tid, varunder häktad bleve underkastad frihetsförlust. Detta kommer särskilt att inträffa, då en häktad frigives vid första rättegångstillfället, något som ganska ofta förekommer.

På nu anförda grunder anser jag att hinder icke möter för omedelbart genomförande av den ändring, som innefattas i förevarande förslag, och att förslaget ej heller behöver kompletteras med bestämmelser om undantag för särskilda fall från den stadgade skyldigheten att ofördröjligen anmäla häktning eller med regler om polismyndighetens rätt att under viss tid utan häktning kvarhålla för brott misstänkt person.

Det kan väl icke bestridas, att behov förefinnes av en fullständig reglering genom lag av det förberedande förfarande, som bör föregå ett brottmåls handläggning vid domstol, och vad därmed sammanhänger. I enlighet med vad processkommissionen i dess oförmälda utlåtande av

den 28 december 1920 anført, torde likväl denna fråga, som avser en centralpunkt inom straffprocessen och som står i intimaste samband med andra frågor rörande denna process, icke böra upptagas till särskild behandling. Den bör lösas i samband med revisionen av vår straffprocess i dess helhet. Det har synt mig så mycket mindre skäl att nu upptaga frågan om det förberedande förfarandet till särskild behandling, som processkommissionen, enligt vad som inhämtas av dess vid statsverkspropositionen fogade arbetsredogörelse för år 1921 och jag vidare erfarit, under nämnda år och fortfarande är sysselsatt med behandlingen av straffprocessen.

Trots de av lagrådet anförda betänkligheterna mot förslaget huvudgrunder finner jag mig därför böra förorda att detsamma underställes riksdagens prövning.

Med anledning av de detaljanmärkningar, lagrådet framställt mot förslaget i § har denna omarbetats att avse endast person, som häktats här i riket och skall rannsakas vid allmän underrätt, samt orden »verkställt häktningen» utbytt mot orden »beslutat om häktningen».

Då jag har svårt att tänka mig, att en tid, som år 1810 undantagslöst bestämdes till tre veckor, icke skulle kunna med vår tids förbättrade kommunikationsförhållanden nedsättas till fjorton dagar, finner jag mig icke kunna tillmötesgå lagrådets hemställan i fråga om 2 och 3 §§ i förslaget. Vad Norrbottens län beträffar vill jag erinra därom, att där finnes förordnad särskild brottmålsdomare, som kan anlitas under i 1810 års förordning omförmälda omständigheter.

Andra stycket i 2 § har upptagits såsom en särskild paragraf, 4 §, och i sammanhang därmed något omformulerats.

Lagrådets hemställan, att till lagen borde fogas viss övergångsbestämmelse, har jag ansett böra beaktas.

Slutligen må erinras, att Kungl. Maj:t med anledning av bestämmelserna i förslaget 3 § den 16 december 1920 (nr 712) utfärdat kungörelse om tiden för översändande av rannsakningshandlingar i mål, som av underrätt blivit för fortsatt handläggning hänvisat till annan domstol, genom vilken författning, med upphävande av kungörelsen i ämnet den 18 november 1898 (nr 98) förordnats, att, om genom underrätts utslag rannsaking med den, som är för brott tilltalad, för fortsatt handläggning hänvisats till annan domstol, rannsakningshandlingarna skola till den domstol avsändas inom tio dagar från den dag, då utslaget gavs. I kungörelsen den 18 november 1898 var nyssberörda tid bestämd till fjorton dagar.»

Departementschefen uppläser härefter det i enlighet med det anförda omarbetade förslaget till lag om tiden för företagande av rannsaking med häktad samt hemställer, att förslaget måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

N. Cervin.

*Bilaga.**Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.*

I skrivelse av den 15 i denna månad har Herr Statsrådet infortrat processkommissionens yttrande, huruvida med hänsyn till det i kommissionen pågående arbetet beträffande straffprocessen betänkligheter kunde anses förefinnas mot upphöjande till lag av ett inom justitiedepartementet upprättat, skrivelsen bifogat förslag till lag angående polisundersökning i brottmål samt häktning m. m.

Med anledning härav får processkommissionen anföra följande.

Arbetet inom kommissionen intill våren innevarande år har huvudsakligen avsett domstolsorganisationen ävensom förfarandet i tvistemål. Nu har kommissionen till behandling upptagit frågan om grunddragen för förfarandet i brottmål. Men arbetet på denna fråga har icke framskridit så långt, att kommissionen kan lämna detaljerad upplysning angående de bestämmelser, som härutinnan kunna komma att förordas. Givet synes dock vara, att man måste räkna med att de moderna principerna: akusatoriskt förfarande, offentlighet och muntlighet komma att läggas till grund för den egentliga processen vid domstolen. Redan för prövningen om åtal skall anställas och om straffprocessuella tvångsåtgärder skola före själva rättegången vidtagas blir det nödvändigt att en förberedande utredning företages; och genomförande av muntligheten vid huvudförhandlingen kräver, att denna förberedande utredning så anordnas, att allt materialet må kunna inför domstolen koncentrerat framföras vid ett eller ett fåtal rättegångstillfällen.

I första kapitlet av det föreliggande förslaget upptagas föreskrifter om en förundersökning under namn av polisundersökning.

Vad beträffar en modern anordning av en sådan förundersökning, strävar man efter att noga avväga reglerna så, att å ena sidan den å statens vägnar för brotts beivrande verksamme funktionärens uppgift icke försvåras men att å andra sidan även den misstänktes behöriga intressen icke åsidosättas. I främmande länder är en sådan undersökning vanligen anförtrodd antingen åt en förhörsdomare eller åt åklagaren. Processkommissionen har ej fattat bestämd ståndpunkt i fråga härom men är benägen tro, att förundersökningen bör ledas av åklagaren. Men en nödvändig förutsättning därför är att de åklagare, som skola betros därmed, äro väl kvalificerade. Kommissionen har tänkt sig att ifrågasvarande funktioner skulle tillkomma statsåklagare, vilka skulle hava samma kompetens som domare och intaga en med dem nära jämförlig ställning.

En förberedande utredning, som åsyftar att möjliggöra en koncentrerad muntlig huvudförhandling, kan givetvis komma att taga längre tid i anspråk än

förberedelsen för en rättegång, där man har att räkna med uppskov med huvudförhandlingen. Och likaledes måste för att förberedelsen skall bliva fullt effektiv åt ledaren av densamma givas tämligen vittgående befogenheter, vilka ej äro i samma grad nödvändiga med en rättegångsordning sådan som vår nuvarande. Båda dessa konsekvenser av den muntliga rättegången medföra emellertid, att det ligger en särskild vikt uppå att skydda den enskildes intressen under förberedelsen. Även där denna tillkommer åklagaren, är det därför givet, att lagstiftaren i en på ett eller annat sätt anordnad och i större eller mindre grad under förberedelsen utövad kontroll från domarens sida söker en garanti mot ett mindre omdömesgillt handhavande av åklagarens befogenheter. En garanti mot obehörig inverkan av en till den tilltalades nackdel ensidigt ledd förundersökning ligger ock däri, att allt materialet skall omedelbart framläggas för domstolen under en ackusatorisk, muntlig och offentlig huvudförhandling och domen grundas allenast på det sålunda framkomna materialet. Av parternas ställning i processen följer vidare, att förundersökningen ej får begränsas till att undersökningsförrättaren samlar utredning; den misstänkte måste ock få tillfälle att dels förebringa omständigheter, som kunna föranleda att åtal icke anställs, dels ock förbereda sitt försvar vid en eventuell huvudförhandling. För sådant ändamål bör han bland annat äga anlita biträde av sakkunnig person redan innan åtal anhängiggjorts.

Enligt vår nu gällande processordning utgör domstolens rannsaking icke blott en motsvarighet till den muntliga huvudförhandlingen i modern utländsk straffprocess, den omfattar ock en stor del av vad i den utländska processen är förlagt till förundersökningen. Att vinna en modern gestaltning av processen genom införande av en förundersökning enligt utländskt mönster utan att förfarandet inför domstolen samtidigt ombildas är tydligen icke möjligt. Vi sakna den förutsättning, som ligger i huvudförhandlingens anordning. Och vi ha heller icke en åklagarepersonal, åt vilken kan anförtros de viktiga och grannliga funktioner, som tillkomma ledaren av en efter moderna principer anordnad förundersökning. Det har väl också knappast varit meningen, att det framlagda förslaget skulle hava en sådan karaktär. Men att nu, då hela processlagstiftningen är under omarbetning, uti ifrågavarande synnerligen viktiga del av processen tillskapa en ny ingående lagstiftning, synes icke lämpligt. Då förslaget på centrala punkter avviker från de principer, som enligt processkommissionens mening böra vinna tillämpning beträffande reglerandet av förundersökningen, skulle detsamma icke föra processlagstiftningen framåt i den riktning, vari en nydaning enligt kommissionens mening bör gå.

Något tvingande behov till reglering av ifrågavarande förhållanden utan samband med förfarandet i dess helhet synes icke heller förefinnas. I praxis har blivit vanligt att åklagare- och polismyndigheter till utredning angående brott företaga polisundersökning, därvid förhör hålles med såväl den för brott misstänkte som andra personer. Vid denna praxis synes kunna få bero, till dess en ny lagstiftning kan komma till stånd. Även om denna åsikt godkännes, kan det dock ifrågasättas att från förslaget upptaga vad det innehåller om rätt för undersökningsledare att under viss kortare tid för förhör kvarhålla misstänkt

utan att han häktas. Det kan onekligen ej sällan vara förmånligt att så förfares; och det brukas även i praxis, ehuru utan stöd av lag. Regler härom kunna givas i sammanhang med reglerna om häktning.

Förslagets bestämmelser om häktning och vad därmed sammanhänger stå icke i lika nära samband med det centrala i processen som stadgandena angående polisundersökning, och deras innehåll är ej heller sådant, att större betänklighet mot deras antagande kan med hänsyn till arbetet på den nya rättegångsordningen göras gällande. Då emellertid den nuvarande lagstiftningen å ifrågavarande område ej synes i tillämpningen behöva medföra allvarigare olägenheter och frågan i hela sin vidd givetvis måste upptagas till behandling vid utarbetandet av en ny rättegångsordning, kan det ifrågasättas, om det är skäl att nu företaga en fullständig revision av dessa regler, eller om man icke hellre bör inskränka sig till mindre ändringar i den gällande lagstiftningen, i vilket hänseende främst synas böra ifrågakomma regler om någon förkortning av den tid, inom vilken å landet häktad skall inställas till rannsaking, skyldighet för den som häktat att omedelbart göra anmälan därom till domstolen samt möjlighet att draga fråga om häktning under prövning av en häktningsdomare.

Om beslag, skingringsförbud, hus- och kroppsrensningen samt kroppsbesiktning finnas nu nästan icke några bestämmelser. Detta är påtagligen en kännbar brist i lagstiftningen. Mot en reglering av dessa förhållanden utan samband med en reform av straffprocessen i övrigt synes med hänsyn till arbetet på den allmänna rättegångsreformen betänklighet icke möta.

Stockholm den 28 december 1920.

HJALMAR WESTRING.

Karl Schlyter.

Henrik Almstrand.

Thore Engströmer.

/N. v. Steyern.
